

ARJEPLOGS
KOMMUN
ÁRJEPLUOVE KOMMUVNNA

Inledning, beskrivning och analys

November 2014 - LundbergDesign & MAF Arkitektkontor

5	Bakgrund och syfte
5	Övergripande mål
5	Programförutsättningar
6	Metod
7	Fortsatt arbete
7	Källförteckning
8	Beskrivning
9	Analys och förslag

INLEDNING

Bakgrund och syfte

Arjeplogs kommun har tillsammans med sex andra norrbottniska kommuner deltagit i Centeks destinationsdesignprogram "Dags att designa Norrbotten". Projektet syftade till att hitta kommunernas individuella identitet och unika förutsättningar för att göra respektive kommun mer attraktiv.

Efter kommunens deltagande i projektet väcktes frågan hur Arjeplog skulle gå vidare med gestaltningen av kommunen. En konsultgrupp anlätades med stöd från Framtidsbanken för att ta fram en förstudie för ett gestaltningsprogram. Syftet med förstudien var att få en övergripande bild av Arjeplogs styrkor och svagheter avseende den yttre miljöns utformning. Analysen ringade in och gav förståelse för problemen, satte ramverket för ett gestaltningsprogram samt resulterade i ett antal utvalda platser med åtgärdsförslag.

Under 2013-2015 deltar Arjeplogs kommun som en av åtta piloter i Tillväxtverkets program Samhällsplanering för näringslivets utveckling. Arbetet handlar bland annat om att ta fram smarta planeringsunderlag för attraktivitet, utveckling och tillväxt. En målsättning är en antagen Lokal utvecklingsstrategi och översiktsplan med kopplade riktlinjer för gestaltning. Inom ramen för projektet har därför förstudiens förslag kunnat fördjupas ytterligare i gestaltningsprogrammet.

Syftet med gestaltningsprogrammet är att skapa gynnsamma förutsättningar för en positiv samhällsutveckling genom att vara ett hjälpmedel för styrning av den yttre miljöns utformning. Det ska fungera som inspiration och vägledning samt utgöra ett ramverk för olika aktiviteter och delmoment så som skyltning, belysning etc.

Den primära målgruppen är de kommunala förvaltningarna och Arjeplogs företagare. Samtidigt är det viktigt att kommuninvånarna känner sig delaktiga i utformandet av gestaltningsprogrammet och åtgärder som rör den yttre miljön. På så sätt ökar trivselen och stoltheten för den kommun vi lever och verkar i.

Övergripande mål

Avsikten är att delar av gestaltningsprogrammet ska genomföras under projekttiden, medan andra delar kommer att realiserats efter projekttidens utgång.

Intentionen är att realiseringen av programmet ska medföra en avsevärt förbättrad yttre miljö i många avseenden, ett trivsammare samhälle där människor trivs och utvecklas. Detta ska i sin tur medverka till att stärka Arjeplog kommuns attraktionskraft och konkurrensförmåga i syfte att locka fler invånare, etableringar och besökare.

Gestaltningsprogrammet för Arjeplogs kommun ska vara ett verktyg för att uppnå följande mål:

- Arjeplog kommuns unika värden ska förstärkas och tydliggöras.
- Kommunens attraktivitet och tillgänglighet ska öka.
- Antalet besökare, nya invånare och företagsetableringar i kommunen ska öka.
- Besökare och invånare ska uppleva en tydlig och enhetlig bild av kommunen och dess tätorter.
- Arjeplogs entréer ska vara välkomnande och intresseväckande.
- Besökaren i Arjeplogs kommun och dess tätorter får en unik och storslagen upplevelse. Besökare blir nyfikna, vill veta mer och vill gärna komma tillbaka.
- Besöksmål - gamla och nya - ges en attraktiv utformning med god tillgänglighet för alla.

Gestaltningsprogrammet ska följas upp och utvärderas för att kunna visa på resultat och måluppfyllelse.

Programförutsättningar

Gestaltningsprogrammets status

Gestaltningsprogrammet har ingen rättslig verkan och utgör därför inte ett tvingande beslutsunderlag. Dess innehåll ska ses som vägledning och inspiration för kommunala förvaltningar, privata aktörer samt vid politiska inriktningsbeslut. Programmet ska ha en tydlig koppling till översiktsplanen och användas praktiskt i kommunens dagliga arbete som ett stöd- och styrdokument för planprogram, detaljplaner, projektering, bygglovshantering, byggande, m.m. För att säkerställa gestaltningsprogrammets aktualitet över tid ska det revideras fortlöpande.

Ställningstagande

Här följer en sammanfattning av de dokument och tidigare ställningstaganden som analyserats.

Översiktsplan

Arjeplogs översiktsplan samt Fördjupad översiktsplan för Arjeplogs tätort, antagna 2002.

Ett av de viktigaste kommunala målen är att vända den negativa befolkningsutvecklingen och att öka kommunens attraktionskraft. En ökad attraktionskraft leder i sin tur till fler besökare, boende, företagsetableringar och ökade investeringar. Den fördjupade översiktsplanen uttrycker vikten av ett utseendemässigt tilltalande och inbjudande centrum. Gestaltningsprogrammet syftar till att förbättra den yttre miljön vilket följer översiktsplanens intentioner.

Regional utvecklingsstrategi 2020 (RUS)

Syftet med ett regionalt utvecklingsprogram/strategi är att varje region ska använda och dra nytta av sina unika förutsättningar. Målet är att få ett bättre samspel mellan olika sektorer och i samhället och få fram gemensamma visioner, mål och handlingsplaner på lokal och regional nivå inom olika planeringsområden.

Samverkan och prioriteringar för länet har tagits fram i den regionala utvecklingsstrategin, som utgör ram för det lokala utvecklingsarbetet i Arjeplog. Ny "Lokal utvecklingsstrategi och översiktsplan" för Arjeplog är under framtagande och beräknas färdigställas under 2015. Ett prioriterat område i utvecklingsstrategin är "Livsmiljöer - Attraktiva Arjeplog".

Metod

Syftet med vidareutveckling av livsmiljön i Arjeplog är att få fler investeringar och etableringar i kommunen, samt att kommunen ska vara ett attraktivt besöksmål. Utarbetning och implementering av ett gestaltningsprogram ligger således helt i linje med det regionala utvecklingsprogrammet för Norrbotten.

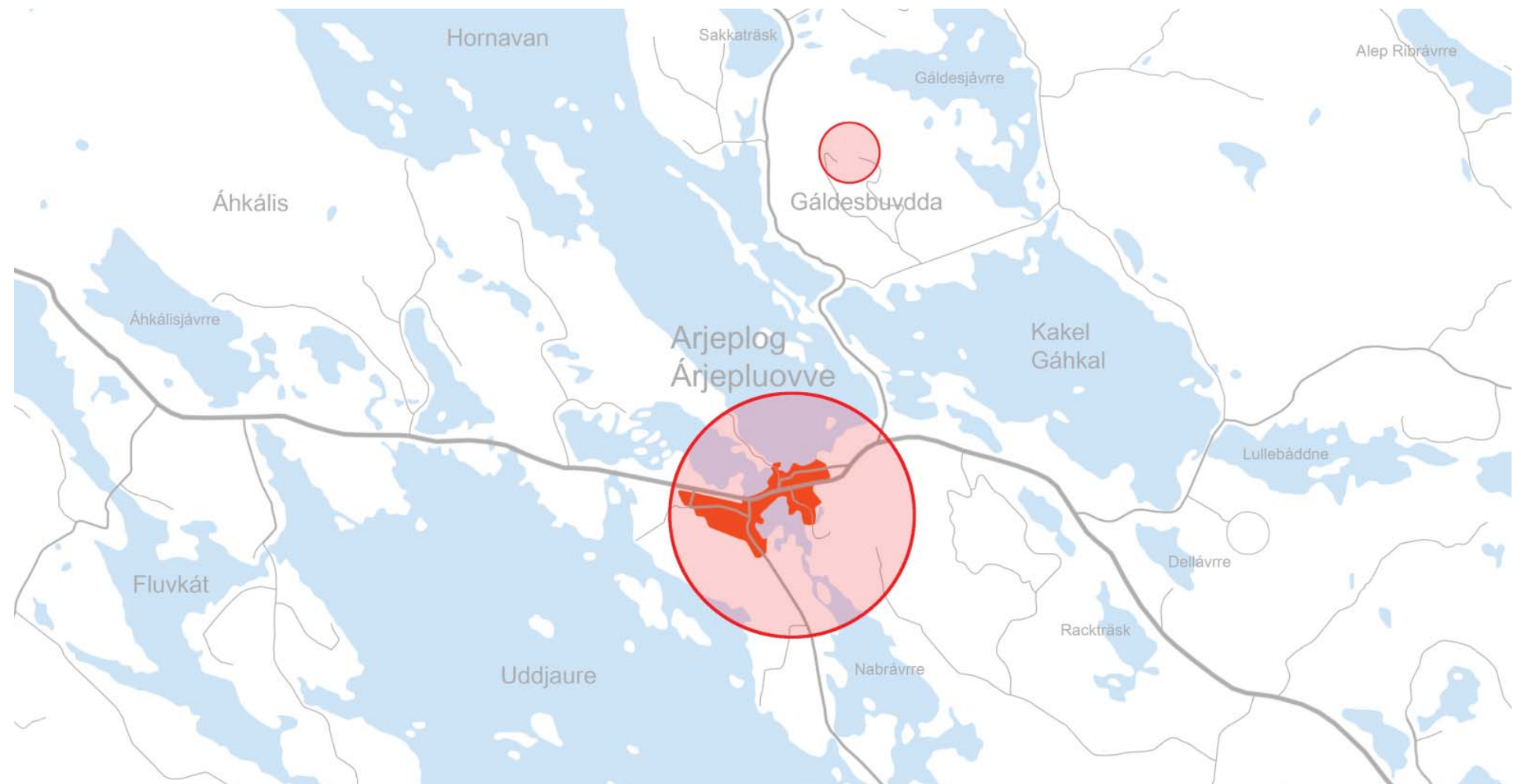
Arbetsätt

Arbetet med gestaltningsprogrammet har utförts i flera olika steg i en så kallad cyklisk arbetsprocess - en process som inte är linjär utan som sker i flera varv. Ett antal planeringsvarv har upprepats med ökad precision. I det första steget gjordes en genomlysning av vad Arjeplog som kommun står för. Syftet var att ge en bakgrund och förklaring till de val och ställningstaganden som senare har gjorts i efterföljande steg.

Processen inleddes med förstudiearbetet. Först gjordes platsbesök och sedan hölls arbetsmöten, s.k workshops, med kommunen, konsultgruppen, näringslivet, turistnäringen och invånarna. Därefter analyserades läget i Arjeplog, vilka problem och svagheter som behöver avhjälpas samt vilka styrkor och möjligheter som bättre kan tas tillvara.

Geografisk avgränsning

Gestaltningsprogrammet avgränsas till att behandla Arjeplog tätort samt Galtispuoda. Genom att stärka tätortens identitet och värden väntas positiva effekter i hela kommunen.

Gestaltningsprogrammet behandlar Arjeplog tätort och Galtispuoda

Utvärdering och uppföljning

Gestaltningssprogrammet är ett levande dokument som behöver revideras fortlöpande för att inte bli inaktuellt. Behovet av löpande revidering är störst när det gäller belysningprogrammets förslag på armaturer, utbyte av skyltpark, m.m.

Prioritering

Det är kommunens ansvar att besluta om prioriteringar och investeringar av olika åtgärder. De koncept och idéer som redovisas i del 4 är förslag som kan användas på olika platser och orter i kommunen.

Varje idé eller förslag kan bli ett projekt som behöver ett politiskt beslut för att kunna påbörjas och genomföras (beslut om prioriteringar, investeringar, o s v).

Översiktsplan för Arjeplogs kommun, antagen 2002-10-14

Fördjupning av översiktsplan för Arjeplogs kommun avseende Arjeplogs tätort, antagen 2002-10-14

Centek "Dags att designa Norrbotten", <http://www.centek.se/sv/verksamhetsomraden/design-innovation/program/destination-dags-att-designa-norrbotten/>

Regionalt utvecklingsprogram (RUP) för hållbar framtid i Norrbotten, Länsstyrelsen Norrbotten m.fl. 2007

Arjeplog kommuns hemsida, <http://www.arjeplog.se/>

Norrbottnens kulturmiljöprogram 2010-2020 - Arjeplog, Länsstyrelsen Norrbotten, 2010.

BESKRIVNING

Bakgrundsbeskrivning Arjeplog

Historisk bakgrund

För att kunna formulera Arjeplogs identitet och karaktär krävs en historisk tillbakablick och studier av samhällets utveckling i stort, klimat, näringsliv, industri, etc.

Allt sedan den senaste istidens avsmältning har samernas förfäder levt i dessa marker. En mångfald och variation präglar det kulturarv som avtecknar sig i det varierande landskapet, från inlandets skogar och sjöar till fjällvärlden. Överallt finns mer eller mindre tydliga spår efter människorna som levt här under årtusendena före oss. Cirka 300 boplatser från stenåldern och över 650 fångstgropar har påträffats i Arjeplog.

Jakt och fiske har varit de näringar som människorna levt av under större delen av förhistorisk tid. Under perioden järnålder - medeltid blev handeln allt viktigare och renskötseln uppkom. Fångstnäringarna fortsatte att spela en viktig roll och det har varit vanligt att man försörjt sig genom att kombinera flera näringar. Samerna har jagat, fiskat, handlat och drivit jordbruk vid sidan av renskötseln. Vilket näringsfång som dominerat har varierat över tid och mellan olika områden. Än idag har jakten och fisket en stor betydelse för livskvaliteten för många människor som lever här, men också som bas för turismen.

Rent historiskt är Arjeplog kanske mest känd för sin vackra natur som varierar från fjäll- till skogslandskap och så självklart, de 8 727 sjöarna. En av dem, Hornavan, är Sveriges djupaste sjö med sina 221 meter.

Silver har också varit en historiskt viktig ingrediens. Silvervägen (som fått sitt namn av den silvergruva som på 1600-talet fanns vid norska gränsen) passerar genom Arjeplog och Silvermuseet är efter naturen den största turistattraktionen. Den samiska kulturen är också en av hörnstenarna och en stor samling av samiskt silver kan idag beskådas på Silvermuseet.

Ortnamnen, bebyggelsen och landskapets nyttjande berättar om både samisk och svensk kultur.

Arjeplogs socken bildades 24 september 1640. Året därpå uppfördes den första kyrkan i socknen, vid sjön Sällas strand. Den gamla kyrkan ersattes av dagens kyrka år 1760. När 1862 års kommunreform genomfördes i Lappland 1874 överfördes ansvaret för de kyrkliga frågorna till Arjeplogs församling och för de

borgerliga frågorna till Arjeplogs landskommun. Landskommunen ombildades 1971 till Arjeplogs kommun.

Namnet Arjeplog är en försvenskning av Árjepluoovve. Efterleden är pluoovve, 'blöt myr'. Förleden kan antingen vara árjee, 'behov (som skall tillgodoses)' då med tolkningen 'myren där man samlades för att betala skatt' eller hárijje, 'ås'.

Arjeplog är en av landets befolkningsmässigt minsta kommuner, men till ytan lika stor som Blekinge och Skåne tillsammans. Befolkningen var som störst under 1960-talet. Sedan år 1968 har folkmängden i Arjeplogs kommun minskat med 32 procent, från 4681 personer år 1968 till 2980 personer år 2013.

Utveckling & Näringsliv

Tätorten har genomgått en genomgripande förändring av bebyggelsestrukturen genom tillkomsten av förvaltningshuset Tingsbacka som invigdes 1992. De flesta offentliga myndigheter och förvaltningar är samlade på platsen.

Silvermuseet som invigdes 1965 har tillbyggts i två omgångar med utställnings- och arbetslokaler och är nu ett ledande museum även i europeiskt perspektiv.

Arjeplog har fått en behövlig ansiktslyftning och en modernisering av infrastrukturen.

Under de senaste decennierna har en kraftig expansion inom biltestverksamheten medfört stora investeringar i landbanor, kontor och garage. Sedan biltestverksamhetens blygsamma start i Arjeplog under tidigt 1970-tal har verksamheten expanderat mycket snabbt. Under vinterhalvåret är Arjeplog världens ledande centrum för fordons- och komponenttester. Ca 4 500 personer från Europas och Asiens fordons- och komponenttillverkare testar sina produkter i stabil vinterkyla på de frusna sjöarna. Här möts många nationaliteter i en ständig strävan att utveckla framtidens fordon.

Tillväxtområden inom näringslivet är Tester i kallt klimat och turism, såväl sommar som vinter. Kommunen bedömer också att distansoberoende tjänstesektorn och framtida mineralutvinning kan ha en gynnsam utveckling i framtiden. Utvecklingspotential finns även inom rennäringen, dels inom den småskaliga förädlingen, men kanske främst i samverkan med besöksnäring.

Gestaltningstraditioner

Tätorten har formats utifrån en rutnätsstruktur och bebyggelsen består huvudsakligen av låga enfamiljshus i villakvarteren samt mer blandad bebyggelse med verksamheter, enfamiljshus och flerfamiljshus i de centrala delarna. Byggnaderna utgörs till stor del av trähus med en till två våningar.

Foto: MAF Arkitektkontor

ANALYS

Analys och förslag

Analysen av Arjeplogs tätort och Galtispuoda inleddes med platsbesök för att studera platsernas förutsättningar och möjligheter. Efter platsbesöken ordnades workshops med kommunen, konsultgruppen, näringslivet, turistnäringen och invånarna med målsättning att lyfta fram vad Arjeplog som kommun står för. Att hitta kommunens unika värden och kännetecken, samt hur dessa kan förstärkas och tydliggöras. Syftet var att ge en bakgrund och förklaring till de val och ställningstaganden som senare har gjorts i efterföljande steg. Resultatet blev följande;

Arjeplogs kännetecken är:

- Driftigheten
- Samiska kulturen
- Tekniken
- Naturen

Ledord till gestaltningen är:

- Samiska kulturen
- Fjällnära skärgården
- Bilttestverksamheten

Ett antal platser lyftes fram som viktiga att förbättra gestaltningsmässigt. I detta kapitel presenteras platserna med nulägesbeskrivning och åtgärdsförslag. I del 4 "Koncept och idéer" ges ett utförligare förslag på gestaltning av platserna.

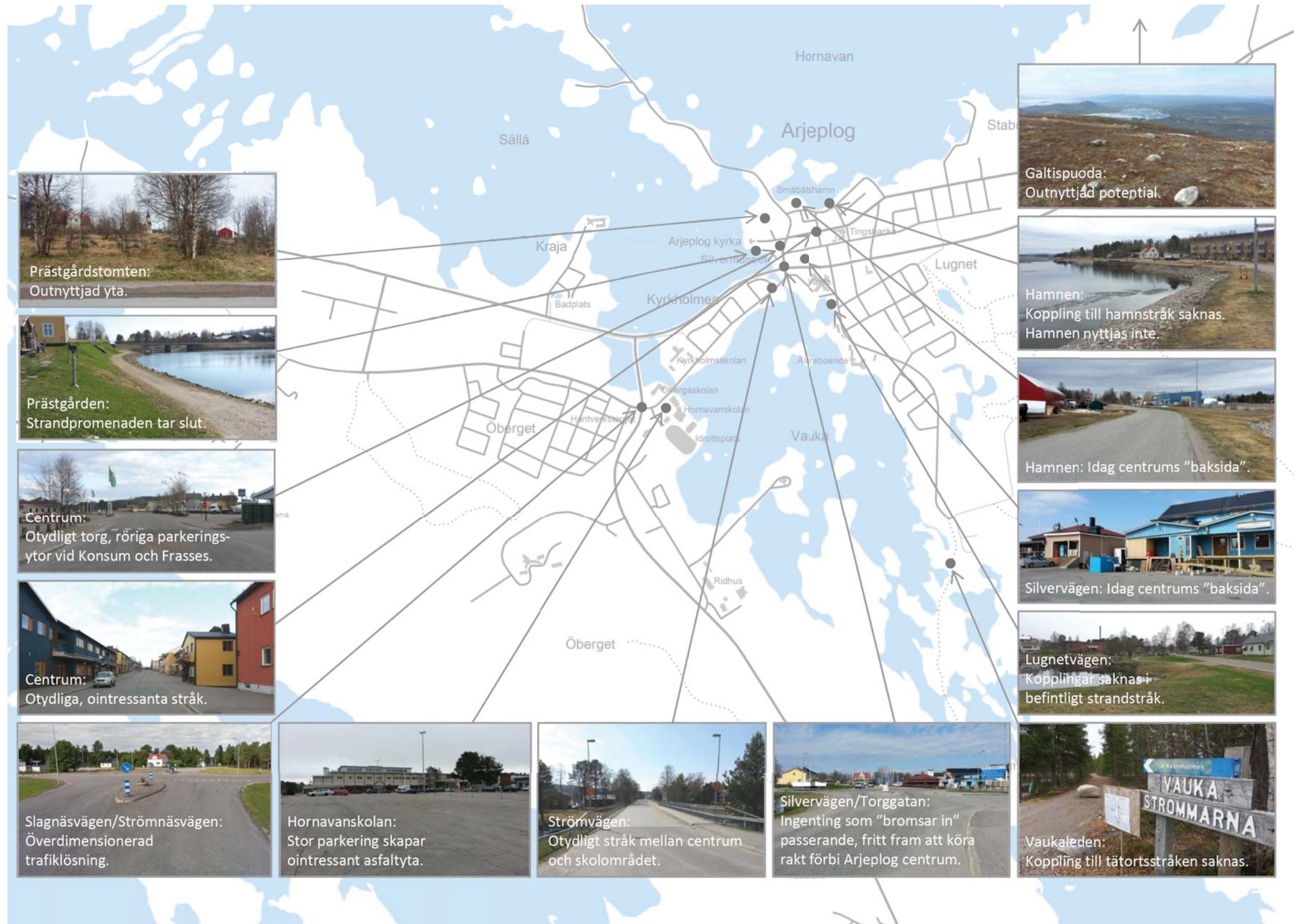
Foto: Clifford Shirley

Foto överst: Arjeplogs kommun, fotograf okänd.
Foto: mitten och höger: LiLAB

Nulägesbeskrivning

Platserna som lyftes fram är markerade på kartan och nuläget beskrivs kortfattat i bildtexten.

Åtgärdsförslag

Arbetsgruppen tog med sig intryck och synpunkter som framkom under platsbesök och workshops för att arbeta fram åtgärdsförslag. Här preciseras vad som kan göras för att avhjälpa de utpekade platsernas svagheter och bättre ta tillvara outnyttjade resurser.

Nyttja outnyttjade platser

Ta tillvara förbisedd potential för att skapa nya målpunkter.

Skapa sammanhängande stråk

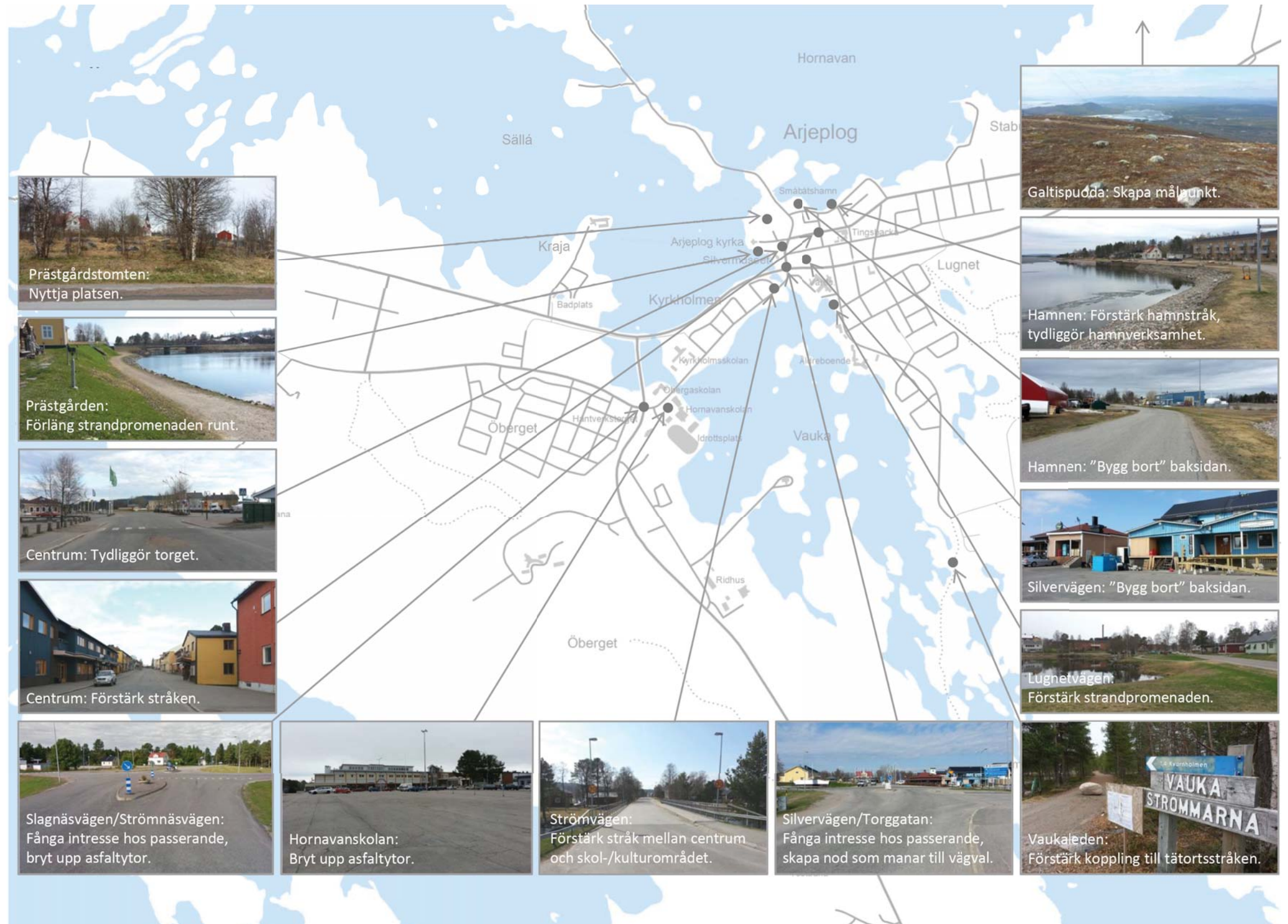
Förstärk befintliga stråk med hjälp av konsekvent belysning och skyltning.

Komplettera befintliga stråk där glapp finns.

Tydliggör platser

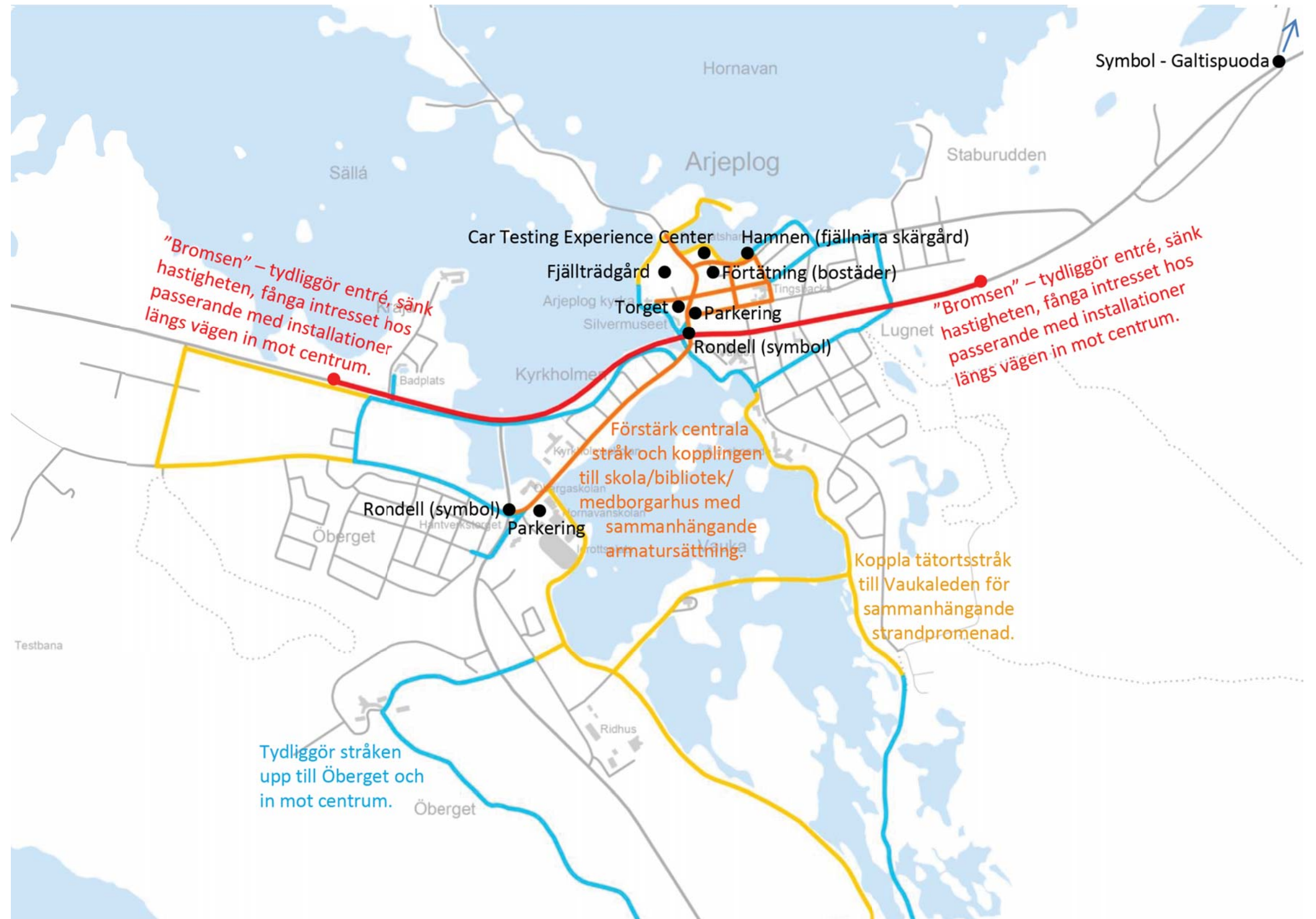
Bryt upp stora asfaltytor med t.ex. vegetation eller installationer.

"Bygg bort" baksidor, antingen genom tillkommande bebyggelse eller genom att införa element som fångar intresset och drar uppmärksamheten från röriga eller tråkiga platser.

Analyskartan redovisar översiktligt vilka platser som behöver bearbetas på olika sätt samt vad som lämpar sig på platsen.

Här redovisas även vilka nya stråk som behöver skapas och vilka befintliga stråk som måste förstärkas.

De nya och förstärkta stråken skapar kopplingar mellan de olika befintliga och nya målpunkterna i Arjeplog centrum.

Analyskartan visar en mer detaljerad vy över Arjeplogs centrala delar.

